

HET MONITOREN VAN DE VOGELPOPULATIES LANGS DE FRIESE WADDENKUST

Meinte Engelmoer, Jaap Feddema, Marten Geertsma, Romke Kats, Robert Kuipers en Johan Taal

De Wadvogelwerkgroep FFF voert al vanaf 1973 watervogeltellingen uit in het Friese waddegebied. De tellingen zijn steeds meer in internationaal verband geplaatst. Een blik in de keuken van deze Friese vrijwillige monitoring-groep van het eerste uur.

INLEIDING

De eerste telling van de Wadvogelwerkgroep FFF heeft plaatsgevonden op 17 februari 1973 en werd georganiseerd door Arend Timmerman. Deze telling was bedoeld om inzicht te krijgen in het belang van de Friese waddenkust voor pleisterende vogels. Toen was dat dringend nodig, omdat er plannen waren het gebied in te polderen en geschikt te maken voor de pootaardappelteelt. Nu zijn we ruim 25 jaar verder en hebben we onlangs de 126e telling met succes afgesloten. In de tussentijd is veel veranderd in ons programma. De eerste jaren lag de nadruk op het vaststellen van de aantallen pleisterende vogels op (vooral) Noard-Fryslân Bûtendyks. Bovendien werd ieder jaar in januari meegedaan met de internationale wad- en watervogeltelling van het toenmalige IWRB. Deze internationale telling had tot doel veranderingen in populatiegroottes vast te leggen. Echter al na enige jaren werd duidelijk dat, voor het doel aantalsontwikkelingen

van populaties vast te stellen, tellingen van alleen de Friese waddenkust slechts beperkte waarde hebben en pas echt zinvol zijn op internationaal niveau. Zo laten de aantallen Scholeksters in figuur 1 duidelijk zien, dat lage aantallen vooral samenhangen met vorst en sneeuw, terwijl hoge aantallen wijzen op zachte winters. Het was dus altijd nodig om winterse omstandigheden in de beschouwingen te betrekken. Eigenlijk kon je vooral monitoren of de winter streng was (geweest), maar een blik uit het raam kon daartoe ook volstaan. Dit was niet erg bevredigend. Eigenlijk is de enige (wetenschappelijke) reden om deze reeks van januari-tellingen tot op heden te continueren gelegen in de internationale samenwerking tussen vogelgroepen. De januari-telling is door geheel Europa en westelijk Afrika het moment geworden om tot internationale populatieschattingen te komen. Vanaf 1990 is er veel veranderd bij de Wadvogelwerkgroep. Er is veel meer aandacht gekomen voor het monitoren van vogelaantallen. Het aantal men-

sen, dat actief betrokken is bij de tellingen en inventarisaties, is gestegen van 7 naar 64 personen.

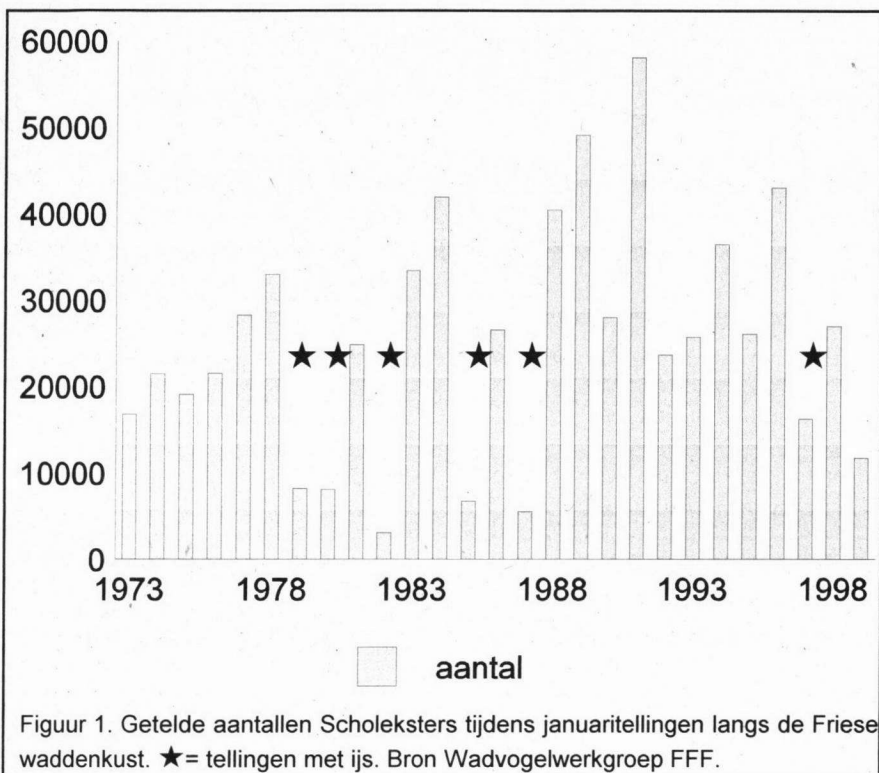
DOELEN

Bij het monitoren zijn verschillende doelen aan de orde. Allereerst heeft het een signalerende functie. Daarnaast kan monitoren inzicht geven in de factoren die van invloed zijn op vogelpopulaties. Die oorzaken kunnen binnen het onderzoeksgebied liggen, maar ook daar buiten. Er kan bijvoorbeeld een jaar zijn, dat er veel broedval van Nonnetjes (een schelpdier) in de landaanwinning is geweest. Dan valt te verwachten dat er twee jaar later relatief veel Kanoetstrandlopers op de kwelders overtijen. Dit betreft dan een oorzaak binnen het telgebied. Het kan ook zijn dat de broedomstandigheden voor Bonte strandlopers in de noordelijke broedgebieden zodanig slecht zijn geweest, dat er haast geen jongen zijn groot geworden. In dat geval verwachten we bijna geen Bonte strandlopers in het najaar op de Friese kust. In dat geval is er sprake van een oorzaak buiten het telgebied. Bij monitoring is het daarom belangrijk om van te voren te bepalen of en zo ja op welke mogelijke oorzaken zou moeten worden gelet. Je kunt aantalsveranderingen signaleren zonder naar oorzaken te zoeken. Maar in een aantal gevallen kunnen aantalsveranderingen in relatie worden gebracht met veranderingen in menselijk gebruik, met natuurlijke processen of met beide. Bij een monitoringonderzoek moet van tevoren worden vastgesteld hoe gedetailleerd veranderingen in menselijk gebruik en in natuurlijke processen kunnen worden vastgelegd. Voor een vrijwilligersgroep als de Wadvogelwerkgroep F.F.F. kan dat niet al te gedetailleerd. De effecten van bijvoorbeeld grootschalige beheersveranderingen in een telgebied zijn meestal wel vast te stellen, maar de effecten van verminderde beschikbaarheid van

Monitoring van grote aantallen

foto-archief Twirre

het Wadslakje bijvoorbeeld niet; daarvoor ontbreekt ons de menskracht.

Op dit moment heeft de Wadvogelwerkgroep vier monitoringsprogramma's dankzij de ondersteuning van en/of goede samenwerking met It Fryske Gea, Altenburg & Wymenga, SOVON, de plaatselijke Vogelwachten, het Anjerfonds, de Provincie en het Ministerie van LNV.

Deze programma's zijn:

1) jaarlijks *inventarisatie van broedvogels* tussen Zwarte Haan en de Peazemerlannen sinds 1991: een gebied van ruim 2400 ha.

2) *14-daagse tellingen van niet-broedvogels* in 2 steekproefgebieden langs de kust sinds 1992.

3) *14-daagse tellingen van niet-broedende ganzen en zwanen* op Noard-Fryslân Bûtendyks en zuidelijk daarvan.

4) *integrale tellingen van alle niet-broedvogels* langs de gehele Friese waddenkust.

Hiervoor worden zo mogelijk 24 tellingen uitgevoerd in periodes van vijf jaar, namelijk twee januari-tellingen, twee februari-tellingen, twee maart-tellingen, enzovoorts tot en met twee december-tellingen.

Tijdens de presentatie op het symposium is nader ingegaan op deze verschillende soorten activiteiten en de vastgelegde doelen en betrouwbaar-

heid van de telresultaten. In figuur 2 is een voorbeeld gepresenteerd van een telreeks van de aantalsveranderingen bij de Bonte strandloper bijgevoegd.

DE NABIJE TOEKOMST

Van de verzamelde gegevens van de Wadvogelwerkgroep wordt al veel

gebruik gemaakt. Van alle monitoringonderdelen zijn reeds verslagen verschenen. Bovendien wordt hard gewerkt aan de automatisering en de gegevens-analyse, want het ligt in de bedoeling in een van de komende jaren een artikel te publiceren over de vogels van Friese waddenkust. De gegevensbewerking daarvoor is in volle gang.

Ook voor andere aspecten van het vogelleven langs de Friese waddenkust wordt geïnventariseerd. Dit betreft vooral het gebruik van de Friese waddenkust als slaapplaats. Op gezette tijden worden slaaptrektellingen langs de kust georganiseerd. Daarnaast worden soms inventarisaties gehouden om de doortrek in voor- en najaar vast te stellen. Hierbij spelen verschillende vraagstellingen: 1) hoeveel (slaap)trek is er in verschillende periodes van het jaar; 2) welke soorten zijn er in welke mate bij betrokken; 3) welke vlieghoogtes betreft het; 4) hebben de verschillende delen van de kust verschillende functies? Deze vragen zijn sterk op de voorgrond getreden door de opkomst van plannen tot het oprichten van parken voor windturbines langs de kustlijn.

De Wadvogelwerkgroep F.F.F. probeert een goede samenwerking met verschillende groepen op regionaal, provinciaal, nationaal en internationaal niveau tot stand te brengen en te onderhouden. Daarbij staat de kwaliteit van ons telwerk voorop. Hoewel er

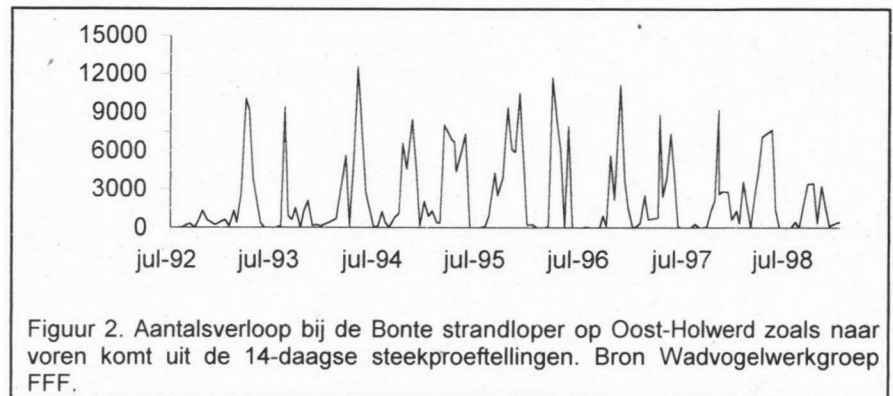

Noard-Fryslân Bûtendyks

foto-archief Twirre

steeds meer werk op de groep af komt, kunnen we het tot nu toe goed aan. Dit is vooral te danken aan een enthousiaste groep vrijwilligers.

Dat is vol te houden zolang er veel plezier te beleven valt aan het veldwerk. De lol in het buiten-zijn staat voorop: al het andere komt op de tweede plaats. Het is niet de bedoeling dat de Wadvogelwerkgroep slaaf van de tellingen wordt. Dat plezier wordt vooral gevoed door de waarneming van een Slechtvalk of door het zicht over een wijd uitwaaiende Waddenzee.

Figuur 2. Aantalsverloop bij de Bonte strandloper op Oost-Holwerd zoals naar voren komt uit de 14-daagse steekproeftellingen. Bron Wadvogelwerkgroep FFF.

Drs. M. Engelman, Wadvogelwerkgroep FFF, Bentismaheerd 39, 9736 EC Groningen